

[Accueil](#)[Revenir à l'accueil](#)[Collection Mythologiae libri decem, Francfort, André Wechel, 1581](#)[Collection Mythologia, Francfort, 1581 - Livre IV](#)[Item Mythologia, Francfort, 1581 - IV, 05 : De Pallade](#)

Mythologia, Francfort, 1581 - IV, 05 : De Pallade

Auteur(s) : Conti, Natale

Collection Mythologia, Francfort, 1581 - Livre X

Ce document a pour résumé :

[Mythologia, Francfort, 1581 - X \[36\] : De Pallade](#)

Collection Mythologia, Venise, 1567 - Livre IV

Ce document est une version augmentée de :

[Mythologia, Venise, 1567 - IV, 05 : De Pallade](#)

Collection Mythologie, Paris, 1627 - Livre IV

[Mythologie, Paris, 1627 - IV, 06 : De Pallas](#) est une transformation de ce document

Collection Mythologie, Lyon, 1612 - Livre IV

[Mythologie, Lyon, 1612 - IV, 05 : De Pallas](#) est une traduction de ce document

Informations sur la notice

Auteurs de la noticeÉquipe Mythologia

Mentions légales

- Fiche : Projet Mythologia (CRIMEL, URCA ; IUF) ; projet EMAN, Thalim (CNRS-ENS-Sorbonne Nouvelle). Licence Creative Commons Attribution - Partage à l'Identique 3.0 (CC BY-SA 3.0 FR)
- Images : Münchener Digitalisierungszentrum (MDZ).

Présentation du document

PublicationFrancfort, André Wechel, 1581

ExemplaireRegensburg (Allemagne), Staatliche Bibliothek, 999/Hist.pol.1307

Formatin-8

langue(s)

- Grec ancien
- Latin

Paginationp. 299-313

Des dieux, des monstres et des humains

Entités mythologiques et historiques [Pallas \(Athéna\)](#)

Notice créée par [Équipe Mythologia](#) Notice créée le 28/12/2018 Dernière modification le 28/04/2023

*Ves quoque felici quondam, nunc pauperis agri
Cultores, fertis munera Vestra Lares.*

Et quoniam penates esse Lares putabantur, quæcumq; de Penatibus dicta sunt, Laribus etiam cōuenire sunt putanda. Erat præterea consuetudo, uti Laribus vinum & thuris odor offerretur, exornarenturq; varijs florum coronis: quibus diis etiam aliquando offerebantur soluti flores & primitiæ frugū. Nunc autem de Pallade verba faciamus.

De Pallade.

CAP. V.

EXISTIMO sanè nos rem minimè absurdam esse facturos, si post eorum Deorum explicationem, qui natos infantes excipere putabantur, Deos illos exposuerimus, qui pueros erudiendos iis artibus excipiebant, ad quas Genius ipse credebatur impellere: illis interim fabulosis ac tadiculis Diis Deabusque prætermissis, qui variis temporibus à vanis superstitionibus fuerunt introducti, ut Edulia, Potica, Cuba siue Cumina, & reliquis Diis huiuscemodi autoritatis. Et quoniam Pallas sapientiæ præfecta putabatur, quæ rebus omnibus magis humanæ vitæ est necessaria, eaque non inutilis Dea formandis credita est adolescentum ingeniis, de hac primum verba faciamus. Scriptum reliquit Pausanias in Atticis Mineruam Neptuni & Tritonidis Africæ paludis filiam fuisse, quæ Gygis temporibus floruit, de qua sic Herodotus in Melpomene: *πῶ δὲ Ἀθηναίων φασὶ γενέσθαι ἐκ τῆς Κυβίνας, καὶ τῆς Τριτωνίδος λίμνης. Mineruam inquit Neptuni fuisse filiam & Tritonidis paludis, cui fabulæ faciunt fidem quòd per eius natalem diem virgines certare inter se ludicris solebant apud eam paludem, natalem Mineræ celebrantes. est enim eadem & Pallas. Fuerunt tamen qui è Iouis cerebro armatam Mineruam natam fuisse memoriæ prodiderint, ut scripsit Apollonius libro quarto Argonaut. in his:*

*ἔρπασται Λιβύης τιμήρας, αἰ' ποτ' Ἀθῆναι,
ἔμοι ὄτ' ἰα πατρὸς κεφαλῆς ἐξ ἰα παμφαίνουσαι,
ἀπὸ μιναι τρέτωνος ἰφ' ἰδκασὶ χυτλῶσαντο.
Egredia Libya Heroina, Pallada quondam,
Cum patris è capite exilijs clarissima partuata
Lauerunt Tritonis aqua, sordei que puella,*

Atqui primus omnium Steſichorus Minervam è Iouis capite natam fuiſſe dixit : quem ſecutus eſt Apollonius : & acerrimus deſiſor humanæ dementiæ Lucianus in dialogis Deorum Iouem parturientem introducit, & Vulcanum cum acutiſſima & præualida ſecuri, vt ſibi caput diuidat, quod erat ſibi pro caſtris: nam ex illo in duas partes diuſo armatam virginem eruiſſe inquit. neque Ioui, vt cæteris parturientibus, Lucina, aut obſetricum muliercularum turba aſtabat, cum nata ſit Minerva ſine matre: qua de cauſa illi fuit ſeptenarius numerus conſecratus à Pythagoricis. Illud autem idcirco contigiſſe memorat, quia Iupiter, cum Iunonem ſterilem eſſe videret, grauiusque ferret orbitatem, cerebrum ſibi percuffit, vt aliquem filium procrearet, vnde nata eſt Pallas. At Homenus libro 4. Iliadis, non à Tritonide palude, ſed ab oppido Bæotix Alalcomenio Alalcomeniam nominatit, quòd apud ſe natam fuiſſe Minervam dicerent Alalcomenii, vt ait Strabo libro nono, qui poſtea libro decimo quarto ſcriptum reliquit in inſula Rhodiorum aurum pluuiſſe cum Minerva è capite Iouis nata eſt. Apollodorus inquit libro primo Bibliothecæ Perſen, & Aſtræu, & Palladè fuiſſe Crii & Eurybiæ filios. Qui tamen videtur lib. 3. diuerſas Minervæ & Palladem credidiſſe, cum ita ſcribat: *φασὶ τὴν ἑστῆσαν τὴν Ἀθηνῶν, παρὰ τριτῶνι τριφιδῶν, ὃ θυγάτηρ ἦν παλαίῃ ἀμφοτέρωσιν διὰ σκοπούσας τὰ κατὰ πόλιν, εἰς φιλονεικίαν πρὸς ἄλλων.* *Fama eſt natam Minervam apud Tritonem educatam fuiſſe, cuiſa erat Pallas: atque ambas cum res bellicas exercerent, in cōtentionem veniſſe. Verùm cum Pallas Minervam eſſet vulneratura, Iouem veritum illi ægidem obieciſſe. Tum territa Pallas reſpexit ad ægidem, quo tempore à Minerva vulnerata obiit: quod ægrè ferens Minerva eius effigiem effinxit, thoraciq; ac pectori ſuo ægidem, quam timuerat, iniunxit: quod Palladium poſtea ſequentibus temporibus fuit ad Troianos delatum. Nam vt ait Apollodorus Pallas Tritonis filia fuit, at Minerva alumna. Alii dicunt, inter quos Athenodorus fuit Byzantius, Theridem in varias formas verſam denique compreſſam à Ioue fuiſſe: quæ cum eſſet grauida, audiens Iupiter forte vt ex ea naſceretur, qui cœli imperio potiretur, illam abſorbuit: quare ipſe grauidus factus apud amnem Tritonem peperit. At verò ridiculū videtur, quòd modò è Ioue, modò è Tritonide palude, modò è Cranio, vt ſenſit*

senfit Zetes, nata sit. Verum illud accidit, quia plures fuerunt Mineruæ, de quibus ita Cicero in tertio de Natura Deorū: Minerva prima, quam Apollinis matrem supra diximus: Secunda orta Nilo, quam Ægyptii Saitæ colunt: Tertia illa, quæ Ioue generatâ supra diximus: Quarta Ioue nata & Coryphæ Oceani filia, quam Arcades Coriam nominat, & quadrigarum inventricem ferunt: Quinta Pallantis, quæ patrem dicitur interemisse, virginitatem suam violare conantem, cui pinnarum talaria affingunt. Atqui harum Mineruarū omnium facinora ad unam Iouis filiam tertiam referuntur, sicuti de Ioue & reliquis Diis dictum fuit. Ferunt natam Minerviam à Dædale nutrice educatam fuisse, muliere sanè ingeniosa, & ad omnia præclara opera prompta, quæ illam in teneris annis omnibus artibus ingenius etudit, ut scriptum reliquit Posidonius in libro de Diis & Heroibus. Callimachus in hymno in Iauera Palladis, non solum eandem Palladem & Minerviam esse censuit, verum etiam ostendit quidquid Mineruæ collibuerit, idem Iouis nutu comprobari, in his:

ὡς φασί τε κατέκλυον τὸ δ' ἰνπιλὶς ὧ κ' ἐπιτύση
παλάτῃ, ἰπὸ μίονα καὶ τὸ γὰρ θυγατρῶν
δῶκεν Ἀθαιαία, πατρῷα πάντα φέροντα.

*Annuit his dicitur Pallas, quodque annuit illa
Perficitur. Nata Iupiter hoc tribuit*

Ipse Minerva vni, qua sunt patri omnia ferre.

Sic etiam Herodotus in Melpomene cum Minerviam Neptuni & Tritonidis paludis filiam nominasset, eandem Iouis filiam ascitiuam rursus vocauit, ut est in his: καὶ μιν μαμφεῦσάν τι τῷ πατρὶ, δούνα ἰωνίῳ τῷ δει· τὸν δὲ δία ἰουτεῦ μιν πηήσασθαι θυγατρῶν. Atq; illam quadam de causa succensuisse patri, seque ipsam Ioui tradidisse; Iouemque suam ipsius ascitiuisse filiam. quare ita inquit Homerus:

αἰετὸ γὰρ κούρῃσιν τριτογίγνα.
Iouis filia gloriosa Tritonia.

Neque Homerus, aut reliqui poete illam Tritoniam appellarunt, quia sit è palude genita; quod quidem foret ridiculum: sed quia vel à Tritone educata sit, vel quia apud amnem eius nominis sit nata, cum ibi primum apparuerit, ubi circa Tritonidis oram gentes Machlyes & Aules habitasse dicebantur: quorum virgines in turmas diuisæ, se inuicem per Mineruæ

1. In 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10.

una de Tri tonia

solennia fustibus & lapidibus cedebant. Harum si qua accep-
 ptis vulneribus obiisset, illam dicebant non fuisse virginem ;
 quæ verò constantissima omnium fuisset, pluraque ac maiora
 vulnera pertulisset, illa cum Græco armorum apparatu, cista-
 que Corinthia in cultu circa paludem cum magno suarum
 virginum applausu & lætitia circumferebatur, domumque quæ læ-
 tissima deducebatur, ut scripsit Herodotus in Melpomene. Alii
 Itonii potius filiam fuisse crediderunt, & in Deorum numerum re-
 lata, quia bellicosissima extiterit, ut in his ait Isacius : ὅθεν αὐτῆς
 ἰθυσπεύει ἢ ἄπειρα, καθάπερ καὶ τὴν πολυμικροτάτην Ἀθηναίαν,
 ἰτωνίου μὲν ὑπάρχουσα θυροκτίρα. *Vnde ipsam in Deorum
 numerum Græci retulerunt, tanquam bellicosissimam Mi-
 nernam, quæ fuit Itonii filia.* Fuerunt qui Pallantis filiam
 fuisse dixerint, ut dictum fuit, atque Mineruam primùm fuisse
 vocatam ; deinde Palladem, quia Pallantem patrem suum
 alatum sibi vim inferre, ac virginitatem rapere conantem ob-
 truncavit : cuius pellem in ægidem composuerit, alasque sibi
 talaribus adiunxerit, ut ait in his idem Isacius : ἢ πάλλαντα τὸν
 ἰωνίου πατέρα πηρωτὸν ὑπάρχοντα, καὶ βιάζοντα ταύτην, ὡς θέ-
 λοντα συζυγεῖσθαι· ἢ τὴν παρθενίην τιμῶσα, τοῦτον ἀνέλι, καὶ τὸ
 δῆρμα αὐτοῦ ὡς κίβητα περιβέβητο, καὶ τὰ πῆρα τούτου τοῖς
 ποσσὶ τάντα προσήρμοσεν. *Vel Pallantem patrem suum ala-
 tum, ipsamque violantem, ut volentem cum illa concum-
 bere: quæ virginitatem plurimi faciens ipsum cecidit, e-
 iusque pellem ut ægidem gestabat, atque alas sui pedibus
 accommodavit.* quare illam Græci in Deorum numerum re-
 tulerunt, cum tam præclarum suæ constantiæ ac temperantiæ
 argumentum edidisset, & Iodamam præterea ipsam impedi-
 re conatam interemisset. quare de illa ita scriptum fuit à Si-
 monide Ceo in secundo Genealogiarum :

ὕψαλόν ὄρειον

πηλιάδε καρυφῆσι ἰθάμβιον εἰσορόωσα

ἔργη Ἀθηναίης ἰτωνίδος, ἠδ' ἔχει αὐτοῦς

ἦρωας χεῖρας ἐπικραδάντας ἰριτμά.

Pelidae timuere videntes montibus altis

Palladii Itonidos factum, vel protinus ipsas

Spumosa heroas ferentes a quo a remis.

Alii Palladem nominatam fuisse maluerūt, quia cum aduersus
 Gigantes pro Ioue pugnasset, ut ait Callim. in lauacra Palladis,

εὐδ'

εὐδ' ὄρε' ἢ λυθρῶ πεπαλαγμένα πάντα φέροιαι
τεύχεα, τῶν ἀδίκων ἢνδ' ἀπόγηγνέων:

*Nam armis quando permulta cade cruentis
Venit ab iniustus horrida terrigenis:*

Pallantem Gigantem iaculo interfecerit, ut ait idem Ifacius. Alii vocatam fuisse Palladem putarūt, à iaculis mittendis, cum bellicosa sit Dea: alii, quia cor palpitans Dionysi ad Iouem detulerit. Nam Dionysius Iouis & Proserpinæ filius frustatim à Titanibus fuit discerptus, cuius cor attulit ad Iouem Minerva, ut traditum est in fabulis. Huic Deæ cum armata dicatur è capite Iouis exiisse, mox arma & currum tribuerunt, ut testatur Horatius in primo carminum:

*Iam galeam Pallas & agila,
Currumque & rabiem parat.*

Et in his carminibus Stefichorus:

παλλὰ δὲ παρσίπολιν κλήρω, πολέμα δόκον, ἀγνάν,
παῖδα λιότ' μαγάλιν, δάμνοπλον.

*Pallada bellorum studiis cant armis amicam,
E Ioue progenitam magno, qua destruit urbes.*

Callimachus iam tum illi currum fuisse, cum pugnauit aduersus Gigantes, ait, & equos multo sanguine, multaq; cade confectos: quia pugnabant antiqui è falcatis curribus. Hi igitur equi fuerunt a Pallade è bello redeunte in vndis Oceani loti, ut est in his:

ἀλλὰ πολὺ πρᾶτ' ἔστιν ὑπ' ἄρματος αἰχίνας ἵππων
λευκομίτρα παγαῖς ἱκλυοῖν ὠκισαίῳ.

*Scd prius illa ingu fumantia soluit equorum
Cella, lauatque alti fluctibus Oceani.*

Mirificum fuisse huic Deæ clypeum, miroque artificio extractum inquirunt, cuius formam ita describit Virgilius libro octauo:

*Ægidaque horrificam, turbata Palladis arma,
Certatim squamis serpentum, antroque poliant.
Conplexoque angues, ipsamque in pectore Diua
Gorgona defeclo vertentem lumina collo.*

Nam ubi illud scutum cōcuteret, mirificum terrorem illis incuriebat, aut cōtra quos in bellū prodibat. Dicitur est ἱ clypeus ideo Ægis, quod ita vocaretur antè scutum Iouis, quia è pelle capræ factum fuerat: nam postea obtinuit consuetudo

ut omnium Deorum scuta ægides vocarentur, quippe cum Herculis scutum ægidem etiam vocauerit Hesiodus in descriptione ipsius scuti. Fuerunt qui dixerint Palladē fuisse belli inuentricem, quod testatur Cicero in tertio de natura Deorum hoc pacto: Liberum alceum patre Cælo, qui genuisse Minervam dicitur, quam principem & inuentricem belli ferunt, quam etiam Virgilius lib. II. prætidem belli nominavit:

Armi potens, belli præses Tritonia Virgo

Nam & Arion Methymneus omnibus mortalibus prior Orthria carmina in Palladem composuit & cantavit, quorum is erat rhythmus, ut eo animi hominum mirum in modum ad bellum inflamarentur, quibus postea modulus vsi sunt in castris Methymnei. Hæc Dea semper virgo fuisse creditur, ut Diana, & Vesta, quas omnes Homerus in hymno in Venerem commemoravit. Ac ita de Mineræ officio, virginitate & inuentis:

τριάτ' ἂν δὴ διώαται πεπιθῆναι φρίνας, εὐδ' ἄπατ' ἦσαι,
 κεύρη τ' ἀγέλοισι αἰδὲ γλαυκῶπιδ' Ἀθήνῳ.
 εὐγὰρ οἱ εὐαδὲς ἔργα πολυχρύσευ Ἀφροδίτῃς,
 ἄλλ' ἄρα οἱ πάλι μῆτις τε αἰδοῖ, καὶ ἔργον Ἄρης.
 ὑσμῖναι τι, μάχαι τι, καὶ ἀγλαὰ ἔργ' ἀλυγύνει.
 πρῶτα τίκτορας ἀνδρας ἱπποβοῖας ἰδιδάξει
 ποιῆσαι σάκτρα καὶ ἄρματα ποικίλα χαλκῶ·
 ἦδ' ἂν τε περὶ κῆρας ἀπελόχρους ἐν μεγάροισιν
 ἀγλαὰ ἔργ' ἰδιδάξει, ἅπ' ἔργισι θεῶσιν ἰκίση.

Sed tribus haud potuit suadere, aut fallere mentes,

E ioue prognata, cui lumina glauca, Minerva.

Aurea non illi Veneru sunt munera cordi:

Prælia sed placuere, feri at munera Martis,

Sed cades, sed bella, sed & certamina pugna.

Prælia viros docuit curtus, orbe ique rotatum

Supposuisse, ligent quas partes robora ferri.

Virginibusque eadem monstravit prima domi quæ

Munera conueniant, animis que impressa notavit.

Hæc prima ædificandi viam inuenisse dicitur, ut testatur Lucianus in Hermotimo: φησὶ γὰρ ὁ μῦθος ἱρίσαι Ἀθηνῶν καὶ ποσειδῶνα καὶ ἠφαιστον εὐτεχνίαις πῆρε' καὶ τοὺς μὲν προσέβωτα ἔργον τινα ἀταπλάσαι, τὴν Ἀθηνῶν δὲ οἰκίαν ἔκτισσεν. Inquit enim fabula Palladem Neptunum ac Vulcanū de artificio contendisse:

tendisse: atq; Neptunum taurum fabricasse, Palladē excogitasse damnum. Eiusdem inventum est colus, ut ait Theocritus *Ægloga* trigesimaquarta, & Virgilius libro septimo:

Non illa colo, calathis de Minerva

Famine assuetam manu.

Hæc eadem tibiarum usum & musicam excogitavit, hæc acie pingere, telam texere, omne lanificium, leges, callicaque adinuenit, quorum inventorum mentionem fecit Ovidius libro sexto *Mutationum*, & ita libro tertio *Fastorum*:

Pallade placata lanam mollire puella

Discant, & plenas exonerare colos.

Illæ etiam stantes radio percurrere telas

Erudit, & rarum pectine densat opus.

Hanc cole qui maculas lasis de Vestibus auferit,

Hanc cole Velleribus quisquis abena parat.

Nec quisquam inuita faciet bene vincula planta

Pallade: sit Tychio doctior ille licet.

Cultum præterea & plantationem oleæ inuenit, & fructus expressionem, cum planta quidem antè nasceretur, sed ignota inter cæteras arbores. nam ut testatur Herodotus in *Terpsichore*, quibusdam temporibus apud neminem, nisi apud Athenienses, oliua inueniebatur. Atque cum Epidaurij ex oraculo Apollinis Delphici statuas erigere Damia & Auxisia iuberentur, percunctati sunt æreas ne an lapideas erigerent. Cum respondisset Pythia ex oliua domestica, ad Athenienses confugerunt. Ἰδόντες δὲ εἰ ἐπιδαυρίοι Ἀθηναῖοι ἐλαίαν οὐκ εὔροι τὰ μὲν δαί, ἰσοτάτας δὲ κήτας νομίζοντες εἶπαι. λίγαι δὲ ὡς ἐλαίαι ἴσας ἀμαθὶ γῆς ἐδάμῃσιν ἱκέσθαι τοῖς χροῖοι, ἢ Ἀθήνησι. Rogarunt igitur Athenienses Epidaurij, ut sibi oliuam cadere permitterent, cum maxime sacras illas arbitraretur. Ferunt enim quod per id tempus nullibi, nisi apud Athenienses, erant oliua. quare etiam annua sacrificia mittere Athenas pro cæcis oliuis Epidaurij pepigerunt. Cum verò oliuæ fructus ad omnes artes sit accommodatus, oleum scilicet, omnes denique artes Minerua inuenisse creditur. Nam profectò nulla est ferè ars, quæ non olei beneficio utatur, aut aliqua ex parte adiuuetur: sicuti etiam ignis munere. quare non iniuria sentit Æschylus, ut antiquorum scriptorum plerique, Prometheus omnes artes excogitasse, quod ignem de cælo ad

mortales detulit, vt suo loco apertius à nobis & opportunius explicabitur, cum pertractabimus illa que fabulose dicta sunt à maioribus de ipso Promethæo. Fama est adeo virginittatis fuisse studiosam Mineruam, vt cum fortè se lauans in fonte Heliconidis Hippocrenes conspecta fuisset à Tiresia, illum cecum fecerit, quoniam periniquum sibi videbatur, quod mortalis aliquis gloriari posset se nudam lauantiq; Mineruam vidisse. veruntamen Chariclo Tiresiæ mater ab eadem postea impetrauit, vt pro lumine corporis, mentis splendorem & artem diuinandi ab ipsa Minerua Tiresias obtineret, vt patet ex hymno Callimachi in lauacra Palladis. Quare illud non satis consideratè dictum est à poetis, quod Paris nudam Palladem cum reliquis deabus iudicauit. Nec defuerunt qui illam propè violatam fuisse inquirant à Vulcano, cum ad illum accessit petens, vt sibi arma fabricaret, vt scribit Apollodorus libro tertio. Nam Vulcanum absente Venere constuprandæ Mineruz cupido incessit: quæ cum reluctaretur, neque virum vilo modo pati vellet, fertur Vulcanus semen in eius femur denique effudisse, quod ab ea lana detersum & in terram deiectum fuit, è quo natus est Erichthonius, qui & contentionis & terræ nomē continet, qui Pandrasii Cecropis filiabus in cista seruandus traditus fuit: quæ postea in furorem actæ, quia contra Deæ mandatum cistam aperuissent, se ex arce summa præcipitarunt: vel, vt alijs magis placuit, à serpente in cista cum Erichthonio latente siterunt interemptæ. Neque prætermittenda esse illa sanè hoc loco censuerim, quæ mirifica de vi Palladij ab antiquis scriptoribus memoriæ prodita fuerunt: appellata sunt Palladia, vt dicere solebat Pherecydes, omnes imagines, quæ manibus non essent factæ, & omnes quæ forent è cælo in terram deiectæ, cuiusmodi fuisse dicitur illud Mineruz celeberrimum Palladium. Id enim fuisse trium cubitorum fertur, & è cælo in Pefinuntem Phrygiæ ciuitatem, quæ ab eo casu nomen obtinuit, vt Dio putauit & Diodorus, delapsum. Quamquam non defuerunt historici qui ab alio casu circa Ganymedem raptum, cum multi ibi in bello cecidissent, quo tempore illis frater Ganymedis aduersus Tantalum, quem rapuisse Ganymedem putabat, dimicaret, ita vocatum fuisse crediderint. Ioannes Antiocheus Palladium illud non quidem de cælo cecidisse scribit, sed ab Asio quodam philosopho, ad cuius

gratiana

gratiam vocata sit Asia mundi pars, ac mathematico per optimum horoscopum fabricatum: ita ut illa civitas esset inexpugnabilis, in qua illud Palladium inuiolatum seruaretur: quod etiam largitus est Troianis. At Apollodorus scriptum reliquit libro tertio, quod ubi Ilius Ilium condidit discolorum bouem secutus, Deos precatus est, ut aliquod sibi signum appareret, atque tunc decidit Palladium trium cubitorum, quod sponte ambulare videbatur dextra hastam tenens, ac sinistra manu colam & fusum. Huic illo postea responsum fuit ab oraculo tam diu civitatem Troie incolumem futuram, quam diu inuiolatum illud Palladium in vrbe seruaretur. Quidam addiderunt difficultatibus capiendae Troie sagittas Herculis, quae dono datae fuerant Philoctetæ, cui moriens Hercules in Oeta monte inter Thessaliam & Macedoniam mandauit ne cui corporis sui reliquias indicaret, atque illud factum iuramento affirmari voluit, cum donauit illi sagittas. Sed cum postmodo Delphicum oraculum Græcos monuisset Troiam sine sagittis Herculis capi non posse, aut sine reliquiis corporis, inuentus est Philoctetes, & de Hercule interrogatus negauit se quidquam scire. Sed cum maximè cogereretur, ne iniuriam violaret, tacuit quidem, sed pede locum ostendit. Fuerunt tamen nonnulli, qui non semper virginem fuisse Mineruam crediderint, quippe cum Pausanias in Atticis Hygiam Mineruæ & Æsculapij filiam fuisse scribat. Atque Minerua ipsa Hygia siue salubris cognomento fuit appellata. Sic & Laphria & Mamezia apud Athenienses, ut meminit Lycophron in his:

ἢ ἡ Λαφρία

ἢ αἰμαίριος ἡβαλυμῖος φλογί.

atque Laphria

Domus Mamezia exusta flammis horrida.

Vocata est fortasse Laphria, quoniam spolia quæ de captiuis hostibus reportantur, Laphya dicuntur. & rursus Pyletis, quoniam pingebatur ab antiquis in portis ciuitatum, quam etiam in priuatarum domorum foribus collocabant, tanquam Martem in suburbanis. Hanc nominauit Budiam & Æthyiam Lycophron, quia arantes & nauigantes protegere & seruare putabantur. Dicta est & Iconia a ciuitate Beotiae, ut ait Apollonij enarrator. Fuit eadem Ilienia & Æceæ apud Thebanos,

vel ut putarunt alij Alalcomenia, & Cadmea culta est, & Tritonia, & Telchinia, & Polias, & Machinatrix, Pronœa Zosteria, Panadris, Halea, Ergana, Cydonia, Coria, Hippoletis, Pania, Tithrone, Sospita, Ergare, Ophthalmis, Alea, Axiopœna, Narœa, Ciffra, Promachorma, Saitis, Poliuchos, Chalciœcos, Equestris, Apatunia, Cyparissia, Frœnatrix, Ambulia, Hospitalis, Perspicax, Pœonia, Scirias, Sunias, atque multa denique fuerunt illi variis de causis iniuncta cognomina. Celebrabantur Lampadophoria in huius honorem Deæ, ut alibi dicemus, cui taurus candidus aliquando, aut indomita iuuenca immolari consuevit ab antiquis, ut testatur Ouidius libro quarto Metamorphoseon:

*Diæ tribus ille focos totidem de cespite ponit,
Lauum Mercurio, dextrum tibi bellica Virgo,
Ara Iouis media est: mactatur Vacca Minerva,
Alipeda vitulus, taurum tibi summe Decorum.*

Atque tot de iis quæ fabulosè dicta fuerunt de Minerva, dicta sufficiant.

¶ Nunc reliquum est, ut quid per hæc fabulosa significare voluerint antiqui, perquiramus. Quid aliud significat Palladem fuisse Neptuni & Tritonidis paludis filiam, quam sapientiam ex illis perturbationibus nasci, quas homines in vita & in mari præcipuè experiuntur? aut quis nesciat vitam nostram multis calamitatibus assiduè, quasi Neptuni tempestatibus, exagitari? nam qui maris est ignarus, ut ego quidem censeo, malorum est ignarus. Ex importunis igitur vitæ perturbationibus, & è cœno tenebrarum mentis & inscitæ nascitur sapientia: quæ quoniam res est diuina & Dei munus, dicitur à nonnullis meritò Minerva è Iouis capite fuisse nata, quando memoriz & sapientiz sedes est caput, in quo diuinum est & incredibile Dei & naturæ opificium. Dicta est rursus Iouis filia, quia sapientia & peritia nascitur regibus ex assidua exercitatione ac varietate negotiorum. Nata est armata, quòd nunquàm inermis est animus sapientis ad euentus fortunæ vel consilio, vel patientia superados. Hanc Deam populatricem ciuitatum appellarunt, quia plurimum possit sapientia & consilium in rebus bellicis ad euertendam conscleratorum improbitatem, cum graue sit sapientem hominem hostem habere. nam & Homerus non Aiace[m] aut Achillem populatores vrbiu[m] appella-

appellavit ob ferocitatem, sed Vlyflem ob sapientiam. Hæc nata esse dicitur sine matre, quia peccata est in foeminis sapientia. Nec me latet sanè illam dictam fuisse ab Ægyptiis libi perpetuam virginitatem indixisse, quia præstitit temperantiam, quæ cum esset ingeniosa, multas artes invenit, & in primis studiosa fuit rei bellicæ, cum robore & fortitudine præstaret, confecit & alias res memorabiles, & Ægida feram vocatam monstrum propè inexpugnabile obtruncavit, illud cum è terra genitum esset, immensam flammam ex ore proflabat, primumque apparuit in Phrygia, quam combussit, vnde Phrygia dantissimè vocata fuit vltia. Inde accessit ad loca monti Tauro proxima, omnesque sylvas ad Indiam vsque in cineres conuertit, atque cum ad mare descendisset apud Phœnicas, concretauit sylvas ad montem Libanum, per Ægyptumque in Lybiam penetrauit, ac demum in nemora Cetaunia, qua regione concremata, hominibusque vel extinctis vel fugatis è patria ob metum, Palladem inquit prudentia & robore præstantem monstrum interemisse, eiusque pellem suo pectore gestamen adaptasse, partim ad propulsanda pericula, partim etiam vt gloriosum monumentum rerum gestarum. At terra mater monstri dicitur irata peperisse Gigantes Diis aduersarios, quos Iupiter adiuuantibus Pallade & Dionysio vnà cum Diis aliis debellauit. Vocata fuit Tritonia, vt sensit Callisthenes, quia tertio die Lunæ nata fuerit, cuiusce rei facit argumentum, quia apud Athenienses is dies consecratus est Palladi. Ab hoc magnopere dissentiunt qui Triton caput dici apud gentes Ponticas existimarunt, cum cranium in tres partes findatur, alij Lunam ita dici crediderunt, quia tertio die à coniunctione apparere solet: quamuis eodem die aliquando nonnullis causis cumulatis & vetus & noua prodeat. Nec defuerunt qui animam esse arbitrarentur, quæ sic vocetur, cuius tres sunt vires, ratiocinandi, cupiendique, & qua ira concitetur. Alij æta esse maluerunt, qui tribus temporibus maximè immutatur & generatur, vere, æstate, hyeme: cum annus fuerit in hæc tria tempora diuisus. Hanc marem & sceminam esse inquit Orpheus in hymnis: *Ἄρκω μὲν, καὶ ἔηναι ἴκουσ' ἀμείνουσ' ἑαυτὴν ἑσπερίαν*, quoniam sapientis est & cedere tempori, & vti opportunitatibus. Præclare sanè fictum est ab antiquis Iouem fuisse vires vni Mineræ impertuisse, quia Deus maximè amat

sapientem virum, neque vlla esse potest sapientia quæ à Deo dissideat. quæ eadem causa est, cur fuerit à Ioue pro filia ascita. Ægyptij hanc Iouis fuisse filiam & semper virginem tradiderunt, cum aer sit natura incorruptibilis, supertemque locum habeat, vnde è capite Iouis nata dicitur: at Tritonidem, quia ter mutat naturam quotannis, æstate, vere, hyeme. Demonstravit hæc præterea in bello Giganteo omnem vim humanam quæ aduersus Deum insurgeret, omnem temeritatem, omnemque arrogantiam esse vanam, cum nonnullos ex iis nullo propè negotio trucidarit. Sed quoniam in bellis gerendis præcipuè necessaria est sapientia, hæc bellis præfecta est, cui scutum perliucidum, & multis anguibus circumtectum tribuitur. At enim quæ natura est anguium? vt acutissimè cernant, vnde etiam nomen à Græcis obtinuerunt. Nam nisi vigilantia & prudentia rebus vel longè prospiciendis Imperatorem castrorū decorauerit, quis non videat sapius hostium insidias aut impetus repentinos à castris arceri non posse? quibus omnibus periculis castrorum & ciuitatum prospicit rerum omnium moderatrix & Deo amica sapientia. Eius scutum quod præ se ferret, clarissimum & crystallinum effingitur: quoniam sapientis veritatem, & omnem vitæ rationem omnibus conspicuam esse, maximum est aduersus fortunæ iniurias propugnaculum, & in aduersis rebus consolatio. Huic Dæx nocturnam sacram auem esse voluerunt, quia vbique videat sapientia, & illa etiam diiudicet, quæ cæteris obscura videantur: cui gratus est draco eadem de causa. at cornicem ob garrulitatem auersatur. Datur illi crista & galea: quia non solis viribus vti conueniat, sed etiam urbanitate & moderatione quadam in rebus omnibus cum ornamento. Cuspis verò tribuitur propter necessarium acumen ingenij: nam qui crasso ingenio est ab ipsa natura præditus, neque munus Dei clarissimum accepit iudicium, hunc vel decem Mineræ expolire nunquam poterunt. Insidebat cassidi huiusce Dæx gallus gallinaceus, vt ait Pausanias in prioribus Eliacis, quia pugnax sit id animal, vel potius, vt ego arbitror, quia præscia sit futurorum temporum illa avis & vigilantissima. Hæc amica Musarum & semper virgo existimata est, quoniam voluptates omnes grauissimæ sunt sapientiæ aduersariæ, ac Venus præcipuè, quæ memoriam, bonitatemque ingenij maximè debilitat. Neque ad-

uersus

versus hanc insurgere quisquam audet, cum faciem horrendam Gorgonis gestaret in pectore, quae viperas habebat pro capillis, quo niam maximè formidabilis est sceleratis hominibus vir sapiens, & vigilans, & moderatus, & in rebus agendis providus. Hanc unam ex omnibus Diis proximum Ioui locum tenere putarunt poëtae. quare ita scribit Horatiuse

*Proximos illi tamen occupavit
Pallas honores.*

Est enim vir sapiens Deo similis tum ob rerum humanarum contemptum, quas longo intervallo sub se relinquit, tum etiam ob potentiam, & in negotiis transigendis felicitatem. Tanta est enim ipsius sapientiae præstantia & splendor, ut Pallas artes propè uniuersas excogitasse dicatur. Hæc oleam inuenisse etiam dicitur, quoniam disciplinæ & præstantes omnes artifices oleo & lucubrationibus egeant. Tiresiam idcirco cæcum fecisse dicitur, quòd ipsam nudam vidisset, quia qui dulcissimum sapientiae fructum gustauerit, aut lumen eius perceperit, ad res cæteras cæcus lubens efficitur: vel, ut alij maluerunt, quia cum diuinam sapientiam inspicimus, nos cæcos esse & nihil scire omnino cognoscimus. At si postea diuina ope adiuuante res inspiciamus, tunc quod demptum fuerat corpori, mentis, oculorum, & animi incredibile acumen recuperamus, resque futuras sapienter prædicimus. Neque videntur rem alius considerasse, qui Paridem nudas inquitunt has Deas iudicasse, Venerem, Iunonem, Palladem: quia si diuinæ sapientiae suauitatem semel percepisset, eamque paulo diligentius fuisset inuitus, omnes voluptates corporis nedum immundæ libidinis, omnemque humanam potentiam pedibus conculcasset. Nam illas indutas iudicauit, cum non bene cognouisset, & donis potius, quam conscientia commotus. Credita est portis ciuitatum, priuatarumque domorum præfecta, ut ait Æschylus in Eumenidibus:

κλει κληθεαι ειδα δεματων μνηθειων.

Claves domorum sola Diis ex omnibus *Notis.*

Quia sapientia omnibus & ciuitatibus, & priuatis domibus moderatur: cum illa sola ciuitas vel domus diu incolumis esse possit, quæ Mineræ legibus obtemperarit, modestiæ scilicet, & parsimonix, & temperantiæ: cum Martis opus sit

pernoctare extra ciuitatem, vrbesque ab hostibus defendere. Nam domi leges, & consilium in rebus deliberandis, foris industria & robore opus est, non segniter iis quæ deliberata sunt & citò peragendis. Erit igitur tam diu ciuitas incolumis & inexpugnabilis ab hostibus, quam diu inuiolatum in ea Palladiū seruabitur. Quid hoc significabat Dij boni? an adeò stupidi sunt homines, vt nesciant neq; lapideam, neque ligneam, neque æream statuam per hæc rectè significari? an credendum est statuarios esse in cælo, è quorum officinis, vt primum absolutæ sunt statuæ, ad nos aufugiant? quid hoc est monstri Dij boni? Quis non intelligit mirificam quandam sapientiam sub hac fabula occultari? Nam ciuitas illa, in qua religio, ac Deorum metus paruifiat, in qua sapientia desit in rebus publicis administrandis, in qua iustitia nulla sit, in qua non viri boni, sed opulenti & gratiosi summæ rerum præficiantur, diutius consistere non potest. Ast vbi sapienter omnia gubernantur, neq; vllū impunè sit iniuria, tunc inuiolatum persistit Palladium, neque vlla vis est humana, quæ ciuitatem illam vel possit vel cupiat euertere. Illud videtur significasse Æschylus in Persis in eo carmine:

οἱ πόλιν σώζουσι παλάδεο θεῆς.

Vrbem Dei Dea tuentur Palladis.

Quod si Paris vel res alienas per iniuriam non attigisset, vel si Priamus malè ablatas reddidisset, & eandem rationem secuti fuissent posterius, nunc etiam staret amplissimum Troianorum Imperium. Dicitur Palladium è cælo delapsum, quia res diuina sit sapientia, cuius initium est timor Dei: atque omnis humana sapientia originem habet à Deo: quare Palladium de cælo cecidit. Hæc necessaria est terram colentibus, hæc nauticis, hæc artes exercentibus, cum omnia sapientiæ parent: quod ea Mineruæ cognomina significarunt. Non defuerunt tamen qui Mineruam esse crediderunt vim Solis, quæ mentibus humanis sapientiam infundat, cui multos angues tribuerunt ob flexum solis cursum in signifero circulo. Splendorem clypei clarissimam solis naturam putarunt. Gorgonis caput in pectore gestabat, quia nemo contra solis claritatem aut contra sapientiam aciem oculos intendere impunè potest. Hæc nata est è Iouis capite, è summa scilicet ætheris parte, quæ purissima est, patetque sibi vires Iupiter impertit, quoniam

quoniam post Deum ipsum omnium agentium in res humanas vis solis potentissima est, quæ facit ut alix res intereant, aliæ oriantur, semperque mouetur præsentium rerum vicissitudo. Atque de Pallade satis, nunc de Prometheo dicamus.

De Prometheo

CAP. VI.

ATQVI Prometheum multarum artium inuentorem omnes consentiunt Iapeti fuisse filium, sed de matre magna est controuersia. siquidem, ut alijs placuit, Asiæ Nymphæ filius fuit: alij ex Asope, alij ex Themide natum esse putarunt. Hesiodus in Theogonia Clymenes & Iapeti filium fuisse scribit in his:

κέρην δ' ἰαπέου καὶ Ἰσφύρον ἢ κλεινίαν
 ἢ γὰρ το κλυμίναν, καὶ ὁμών λίσχου ἢ Γαίθηαιαν.
 ἢ δ' ἰεὶ Ἀτλαστὰ κρατιόφροντα γένετο παῖδα
 τίκατε δ' ὑπερκούδατα μένοισι, ἠδὲ προμηθεῖα
 πικέλιον αἰολαμπῆτι, ἄμαρτίνοόν τ' Ἐπιμηθεῖα.

*Iapetum Clymenen duxit dehinc Oceaninen
 Perpulchram, simul hisque thorum pressere iugalem.*

Mox Atlanta parit prudentem, deinde Menæti

Te genuit, pariterq; Prometheu callida cui mens.

Hinc Epimetheum exoritur, quem fallere promptum est.

Fuit autem Iapetus vnus è Titanibus qui aduersus Iouem arma sumpserunt, qui ante bellum Giganteum filiam habuit Anchizien, à qua nominata est vrbs Ciliciæ, de quo ita Virg. in primo Georg.

tum partu terræ nefando

Ceumq; Iapetumq; creat, sanuamq; Typhoea.

Quare cum herbas quas colligebat Medea, recenseret Apolloniis, & inter illas quandam, cuius vires prior obseruaret Prometheus, vel (ut alij maluerunt) rem fabulosè explicantes, ex ipso Prometheo natam nominaret, illam Titanidem vocauit ita in libro tertio:

μικρὸν μὲν ὄπιόν τ' ἰστέρον ἰστέρον σείτο γαῖα,
 ῥιζὴν τιμωμένην τ' ἰστέρον ἰστέρον ἰστέρον δ' αὐτὸς
 ἰαπέου παῖς ὁδύνην περὶ θυμὸν ἀλύων.
*Terribili tremuit mugitu terra sub ipsa
 Radice incisa Titanidæ: at ipse dolore
 Filius Iapeti genuit, genuitq; querelam.*